

O VIAȚA DE MUNCĂ ÎNCHINATĂ ARHEOLOGIEI

Cu deosebită plăcere și explicabile emoții, am aflat vestea despre nobila intenție a Institutul de Arheologie al Academiei Române – Filiala Iași, de a acorda unui reprezentant al științei arheologice din Basarabia înalta cinste de a-i conferi titlul de “Membru de Onoare” al acestei prestigioase instituții, de o inestimabilă valoare științifică, recunoscută de comunitatea specialiștilor în domeniul arheologiei din întreaga lume. Că subiectul e modesta mea persoană este, credem noi, un concurs de împrejurări. Indiferent cum ar fi, evenimentul este mai mult ca plăcut, deoarece el marchează o nouă etapă în evoluția științei arheologice din Republica Moldova, când ea începe să fie nu numai cunoscută, dar și apreciată de instituții repute de profil, de peste hotare.

Prioritatea în acest sens, aparține Institutului de Arheologie din Iași, care, în toate circumstanțele zbuciumatei noastre epoci, a fost întotdeauna alături de noi. Direcției și titularilor acestei notorii instituții științifice adresăm toată gratitudinea și sincerele noastre mulțumiri, la care alăturăm urări de sănătate, prosperitate, succese și voie bună.

Onorați colegi! Este binecunoscut faptul că numai după cercetarea exhaustivă sau cel puțin a două treimi din spațiul monumentelor arheologice oferă posibile concluzii sau constatări cât de cât adecvate, despre vremea constituirii, caracterul, amplasarea construcțiilor locative în sit sau a înmormântărilor în necropole, cât și încercări de clarificare a unor aspecte de ordin economic, social și spiritual.

În baza acestor considerente, dar și din cauza activităților noastre în cadrul unui centru universitar, ne-am văzut nevoiți să lansăm un concept special de investigație/educație arheologică, constituind Catedra de Arheologie și Istorie Antică, Laboratorul științific de cercetare “Tracologie” și Seminarul Științific de profil, pentru discutarea și recomandarea tezelor de doctorat, Consiliul Științific de conferire a gradelor de doctor și doctor habilitat în specialitatea “Arheologie”.

Reorganizându-ne astfel activitatea, am purces la procesul de internaționalizare a rezultatelor investigațiilor noastre. Începând cu participarea cu referate la diverse manifestări științifice de profil, desfășurate în Bulgaria, Germania, Grecia, România, Ucraina etc., și continuând demersul, prin organizarea congreselor și simpozioanelor la Chișinău și publicarea mai multor studii, în diferite reviste de prestigiu de peste hotare.

Cercetările de amploare pe teren au început cu crearea șantierului-școală de la Hansca, unde, în anii '60-'70 ai secolului XX, au fost întreprinse săpături la monumentele traco-getice și medievale, ce s-au soldat cu un bogat și variat material arheologic. Analiza descoperirilor din preajma satului Hansca, din regiunea centrală a interfluviului pruto-nistrean, au permis elaborarea unor studii și materiale de referință, cât și pregătirea a două doctorate, în care se demonstrează prezența continuă a populației sedentare din sec. X a.Chr și până în sec. XV p.Chr.

Investigațiile din anii '80-'90 ai secolului trecut, a monumentelor din Rezervația Naturală “Orheiul Vechi”, la care a participat și apreciată colaboratoare a Institutului de Arheologie din Iași, doamna doctor Silvia Teodor, s-au soldat cu cercetarea completă a așezării de la Butuceni și parțială a davelor de la Potârca și Mășcăuți. Ca rezultat al acestor investigații a fost redactat un set solid de materiale, puse în circuitul științific prin intermediul diverselor publicații, printre care și a unui studiu monografic. În studiile publicate în baza analizei riguroase a materialelor concrete s-a putut urmări evoluția comunităților sedentare în perioada dintre sec. IX – începutul sec. II a.Chr., când promontoriul stâncos de la Butuceni a fost abandonat.

Actualmente, interesele colaboratorilor Catedrei și Laboratorului sunt concentrate asupra studierii complexului de obiective arheologice din mileniului I a. Chr. de lângă satul Saharna – regiunea Nistrului Mijlociu.

În zona satului Saharna, investigațiile arheologice se desfășoară de opt ani, la cinci obiective: davele Saharna Mică, Saharna Mare, Saharna la Șanț și așezările civile Saharna Dealul Mănăstirii și Saharna Țiglău. O astfel de cercetare complexă, de amploare, poate fi realizată numai într-o echipă de specialiști de înaltă calificare, înzestrată cu echipament tehnic și computerizat de performanță, care permite, nu numai o studiere detaliată a vestigiilor și artefactelor descoperite, dar și asigurarea documentației, desenelor, fotografiilor la înalt nivel tehnic, ce înlesnește publicarea lor adecvată.

Deși cercetările sunt încă în stadiul de desfășurare, vestigiile descoperite și materialele recoltate prezintă un mare interes.

Studierea materialelor arheologice demonstrează că supoziția ce se vehiculează, timp de peste jumătate de secol, conform căreia așezările din zona Saharnei au funcționat în perioada dintre sec. IX – prima jumătate

a sec. VIII a.Chr., fiind abandonate în următoarea jumătate de veac, și numai în sec IV–III, în aceste locuri, sunt din nou fondate așezările traco-getice nu reflectă adecvat situația demografică din mileniul I a.Chr.

Actualmente, prin săpăturile efectuate în incinta cetății Saharna Mică au fost puse în evidență materiale diagnostice similare celor din faza finală a Bronzului, recent în asociere cu fragmentele de vase întregibile de tipul Sihleanu-Râmnicelu, care, cronologic, se încadrează în perioada de la finele sec XII a.Chr. Către sec. X a.Chr., promontoriul pe care a funcționat așezarea este abandonat.

La finele sec. XI – începutul sec. X a.Chr. sunt întemeiate așezările Saharna Țiglău și Saharna-Dealul Mănăstirii. Spre mijlocul sau finele sec VIII a.Chr., situl de la Saharna Țiglău este părăsit. În schimb, către sec. VII a.Chr., promontoriul de la Saharna Mică e din nou populat, prin fondarea unui sit, care, în sec. IV a.Chr. este fortificat.

Pe promontoriul stâncos de la Saharna Mare, partea lui de sud e ocupată de așezarea Saharna Dealul Mănăstirii. În sec. VII, partea centrală și de nord a promontoriului este ocupată de o așezare relativ mare, care atinge apogeul său de dezvoltare în sec. IV–III a.Chr., când este întărită cu un sistem solid de fortificare, constituit dintr-un “zid” din carcasă de lemn tasat cu pământ, nisip, lut, bucăți de pietre, amplificat de trei bastioane care apărau cetatea în partea centrală și la flancuri.

Săpăturile din incinta cetății au evidențiat complexe închise, în care, ca și în stratul de cultură, s-au descoperit forme de vase întregibile ce au similitudini, în unele cazuri până la identitate, în monumentele din sec. VIII–VII de la Bel’sc, Motronino, etc. Nivelul cel mai înalt de dezvoltare, cetatea Saharna Mare îl atinge în perioada sec. IV–III a.Chr., când funcționează din plin și sistemul defensiv, în embletonul căruia au fost sesizate materiale ceramice din perioada hallstattiană, traco-getică, dar și fragmente de amfore elenistice. Această înfloritoare cetate a fost abandonată în prima jumătate a sec. II a.Chr., după cum mărturisesc fragmente de la amfore de Rodos, descoperite încă în a ’50 ai sec. XX.

În sec. VII/VI a.Chr. a fost întemeiată așezarea Saharna La Șanț, amplasată la est de Saharna Mare. Către sec. V/IV a.Chr. așezarea este întărită, cu un sistem defensiv similar celor de la Saharna Mare și Saharna Mică.

Prin cercetările întreprinse la aceste obiective arheologice se poate constata:

– Habitatul uman din zona Saharna n-a suferit în decursul mileniului I. a. Chr nici un hiatus demografic și nici un decalaj cronologic;

– Sistemul defensiv, în antichitate, se constituia conform unor normative ingineresti bine determinate, în care se utilizau anumite detalii caracteristice epocii, cum ar fi așa-zisul “lacăt în formă de megaron”, construit la intrarea în cetăți;

– Materialele sesizate: formele de vase, cât și decorul lor, armele – vârfuri de săgeți din os etc. – au apropiate analogii în inventarul descoperit în straturile Troiei VIIb2, la așezările Kastanas – Macedonia, Kalakača – Voevodina, Pšeničevo – Bulgaria, Insula Banului, Babadag, Sihleanu-Râmnicelu, Tămăoani – România. Însă, concomitent, unele piese ceramice, după formă și decor, sunt similare celor descoperite în cetățile Bel’sc, Motronino din regiunea de silvo-stepă a Ucrainei, nelipsind însă nici în regiunea de stepă, unde sunt cunoscute după descoperirile de la Beikuș, Caraborga I, Staraja Bogdanovka, Kuțurub I, Bol’saja Cernomorka II din sec VII–VI a.Chr., Belozersk, din sec IV–III, Liubimov, Annov, Zolotoj Mys, din prima jumătate a sec. III – ultimul sfert al sec. II a.Chr.

Prezența masivă a diferitor tipuri de vase, cu sau fără decor, caracteristice monumentelor din mil. I a.Chr., în spațiul balcano-carpato-nistrean, demonstrează, în opinia noastră, prezența fizică a comunităților traco-getice sau similare lor, după cultura materială în spațiul nistreano-niprean, alături, desigur, de alte comunități, dar apartenența lor etno-culturală rămâne deocamdată necunoscută.

Acestea și multe alte probleme pot fi, credem noi, soluționate prin cercetările de amploare preconizate la aceste obiective arheologice, pe care le vor întreprinde tinerii noștri colegi și viitoarele generații de învățăcei. Anume pentru studierea și valorificarea patrimoniului arheologic au fost create specializările în domeniul arheologiei și muzeologiei în cadrul Universității de Stat din Moldova. Nouă ne rămâne doar să le urăm succes, iar binevoitoarelor noastre gazde le aducem adânci plecăciuni, dorindu-le sănătate, prosperitate și fericire, lor și apropiaților.

Să vă aibă Domnul în pace.

Vă mulțumesc pentru atenție.

ION NICULIȚĂ